

KOONTI ERI AIKAKAUSIEN TAITEESTA

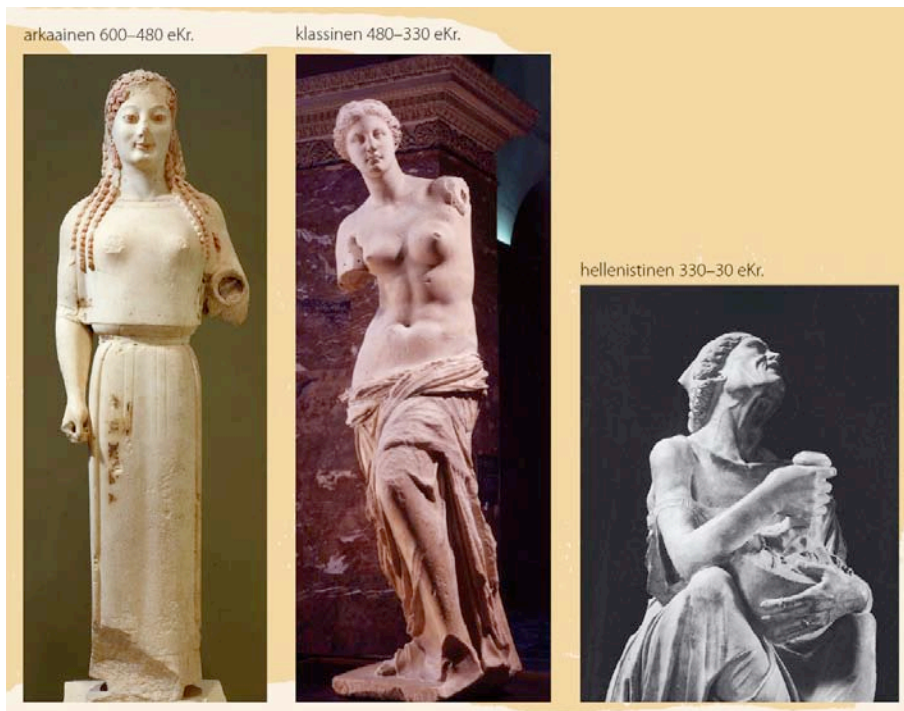
KREIKAN TAIDE

Tietomme Kreikan taiteesta on puutteellista, koska valtaosa esineistä ja rakennuksista on tuhoutunut tai kadonnut. Parhaiten tunnetaan rakennustaide, keramiikka, veistokset ja korukäsityö. Veistoksista pääosa tunnetaan roomalaisina kopioina.

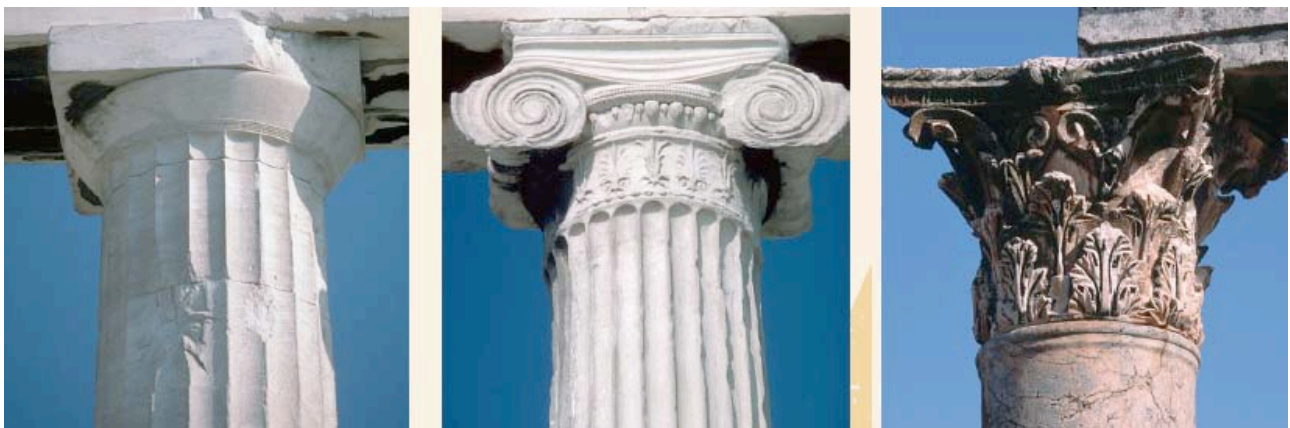
Arkaaisen kauden veistokset ovat jäykkiä ja kaavamaisia mies- (*kouros*) ja naishahmoja (*kore*), joiden huulilla karehtii salaperäinen, niin sanottu arkaainen hymy. Hiukset ja naishahmojen vaatteiden laskokset on kuvattu tyylitelysti. Patsaissa näkyy egyptiläisen taiteen vaikutus.

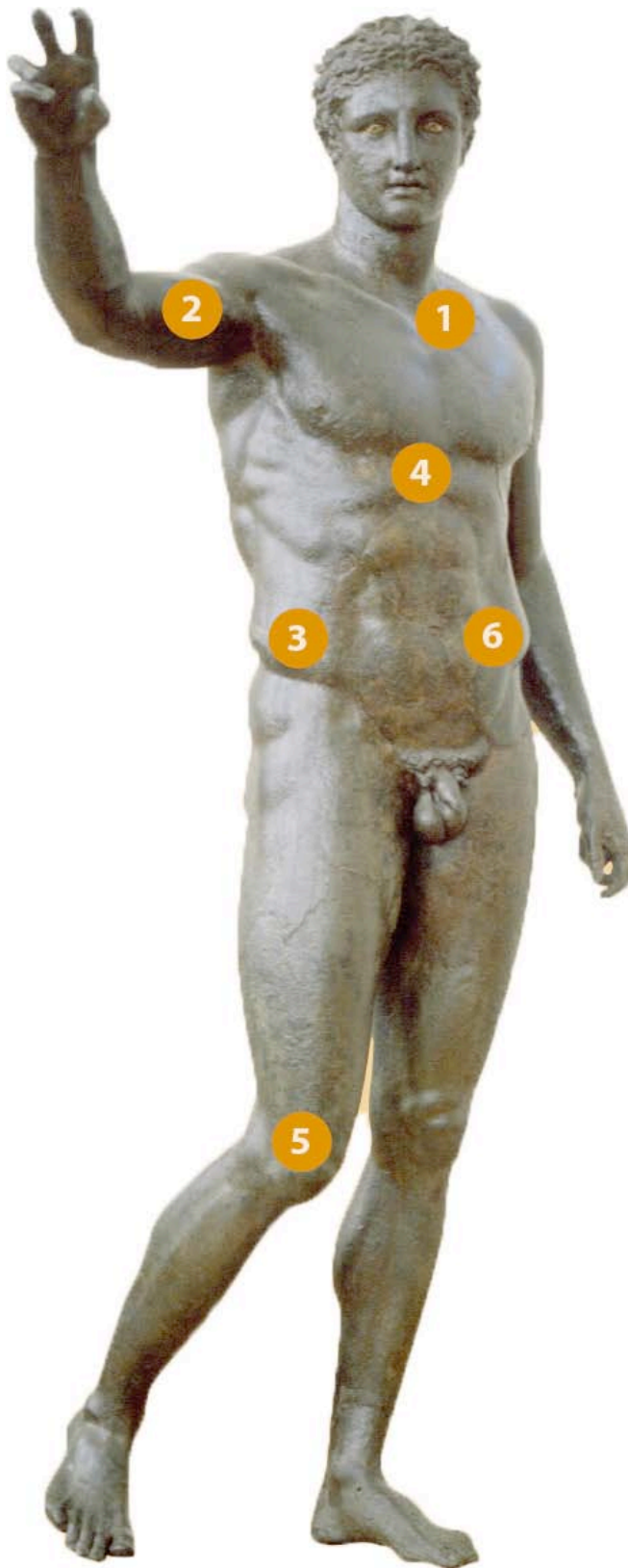
Klassisen kauden veistokset ovat asennoltaan vapaampia ja muutenkin luonnollisempia. Ne eivät kuitenkaan ole nykymielessä realistisia. Teosten mittasuhteet perustuvat matemaattisiin relaatioihin, ja niiden uskottiin kuvastavan ylimaallisia ideoita. Myös miesten alastomuuden uskottiin kertovan hyviestä. Klassisen kauden veistos on siis ihannetyyppi. Veistosten klassinen kauneus vaikuttaa edelleen eurooppalaisten kauneuskäsityksiin.

Hellenistisen kauden veistokset muistuttavat klassisia, mutta ne ovat huomattavasti realistisempia kuin klassiset veistokset. Tämä näkyy aiheiden valinnassa ja käsittelyssä, kuten ohessa olevassa veistoksessa, joka kuvaa juopunutta naista. Tavalliset ihmiset ja jopa kotieläimet koettiin kuvaamisen arvoisiksi. Veistoksissa pyrittiin näköisyyteen ja niiden piti tuoda esiin kuvattavan kohteen luonne(*ethos*) ja tunne(*pathos*).

Antiikin temppelit on luokiteltu pylväiden tyylin mukaan. Pylvästyyleistä vanhin ja yksinkertaisin on doorilainen pylväs. Ylöspäin kapenevat, uurretut pylväät antavat raskaan ja karun vaikutelman. Joonialainen pylväs on doorilaista huomattavasti hoikempi ja sirompi. Tyylille tunnusomaisia ovat kierteiset ”oinaansarvet”. Korinttilainen tyyli on klassisista tyyleistä koristeellisin. Pylvään pää kuvaa Acanthus-kasvin lehvästöä. Hellenistisellä kaudella tyylejä yhdisteltiin vapaasti.

Antikytheran nuorukainen klassiselta kaudelta noin vuodelta 340 eKr.

Miten patsaassa näkyvät kreikkalaisen veistotaiteen ominaispiirteet?

1. Materiaalina kuvanveistäjät käyttivät marmorin ohella myös pronssia.
2. Klassisen kauden veistokset ovat asennoltaan vapaampia ja muutenkin entistä luonnollisempia. Ne eivät kuitenkaan ole nykymielessä realistisia.
3. Veistos on tarkoitettu katsottavaksi joka puolelta päinvastoin kuin arkaaiset veistokset.
4. Alastomuus viittaa moraaliin hyveisiin eli "alastomaan totuuteen" tai "terveeseen sieluun terveessä ruumiissa".
5. Veistoksen mittasuhteet ja sommittelu (rhythmos) luovat vaikutelman pysähtyneestä liikkeestä.
6. Huomaa veistoksen harmoninen tasapainottelu luonnollisuuden ja ihannoinnin välillä. Veistos on samanaikaisesti vakuuttava kuva nuoresta miehestä ja ideaalisesta miesvartalosta.

ROOMAN TAIDE

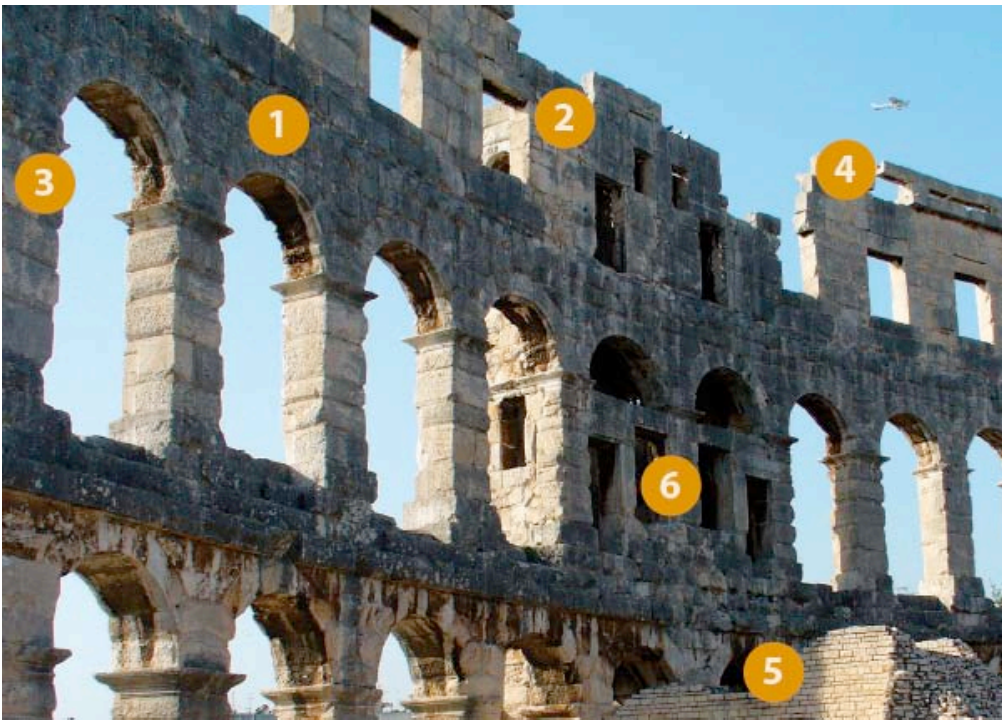
Roomalaisessa kuvanveistossa jäljiteltiin kreikkalaisia esikuvia. Roomalaisille uutta ovat rintakuvat ja ratsastajapatsaat. Keisariajan ratsastajapatsaista on tosin säilynyt vain yksi, keisari Marcus Aureliuksen patsas Roomassa.

Rooman maalaustaidetta tunnetaan huomattavasti kreikkalaista paremmin. Vesuviuksen purkauksessa vuonna 79 eKr. hautautuneen Pompeijin kaivaukset ovat paljastaneet runsaasti maalauksia. Maalausten aiheet ovat monipuolisia: muotokuvia, mytologiaa, eläimiä, asetelmia, maalaismaisemia ja eroottisia kohtauksia.

Rooman arkkitehtuuri noudatteli kreikkalaisia esikuvia. Roomalaiset olivat kuitenkin rakennusteknisesti kreikkalaisia edistyneempiä. Holvikaarien ja valumuurien ansiosta julkiset rakennukset saatettiin suunnitella sisätiloiltaan aikaisempaa käytännöllisemmiksi. Rakennusten kreikkalaistyyppiset pylväät ovat usein vain koristeita ilman rakenteellista merkitystä. Julkisille paikoille pystytetyt riemukaaret, alttarit ja pylväät ovat myös tyypillisesti roomalaisia. Ne koristeltiin upein veistoksin.

Luonteenomainen roomalainen rakennustyyppi on hallinnon tai kaupankäynnin tarpeisiin rakennettu katettu halli eli basilika. Basilikan sisätila on jaettu kolmeen osaan siten, että keskiosa eli niin sanottu päälaiva on sivulaivoja korkeampi. Sisätilasta tuli valoisa, kun päälaivan yläosaan puhkaistiin ikkunat. Useat roomalaiset basilikat ovat säilyneet, koska ne sittemmin muutettiin kirkkoiksi. Basilikan ideaa on kopioitu myöhemmin sekä kirkkoissa että muissa rakennuksissa.

Roomalaisessa amfiteatterissa Pulassa on hyödynnetty holvikaaritekniikkaa.

Mitä roomalaiselle arkkitehtuurille ominaisia piirteitä kuvasta löytyy?

1. Amfiteattereita rakennettiin keisariajalla valtakunnan eri puolille. Näytännöt olivat tärkeä osa Rooman kulttuuria.
2. Roomalainen rakennustekniikka mahdollisti monikerroksiset rakennukset.
3. Holvikaari on roomalaisen arkkitehtuurin olennainen osa. Rakenne on vankka. Kaariaukkorivistöt mahdollistavat myös katsomon nopean täyttämisen ja tyhjentämisen.
4. Sisärakenteet on valettu betonista, jota sekoitettiin laastista ja kivimurskasta. Betonin kestävyys johtuu laastista, joka oli sekoitus kalkkikiveä ja vulkaanista hiekkaa.
5. Roomalaiset käyttivät myös runsaasti tiiltä. Tässä rakennuksessa valumuurit ovat saaneet tiiliverhoilun.
6. Huomaa myös porrastorni, jonka kautta noustiin yläkatsomoihin.

Keskiajan taide

Antiikin klassinen taide esitti kohteensa niin kuin silmä sen havaitsi. Ihmisruumiin suhteita tutkittiin tarkasti ja luotiin luonnonmukaisia syvyysvaikutelmia. Keskiajalla taiteen merkitys ja tehtävä muuttuivat. Lähes kaikki taide oli keskiajalla kristillistä. Taiteen tehtäväksi tuli kohottaa ihmismieli kohti tuonpuoleista. Todellisuuden realistisen kuvaamisen sijaan taiteesta tuli symbolista. Tämä näkyi ihmisen ja tilan kuvaamisessa. Siksi keskiajan taiteessa ihmiset näyttävät usein epäsuhtaisilta ja syvyysvaikutelma puuttuu.

Cimabue, Madonna valtaistuimella, enkeleitä ja profeettoja, n. 1280–90, tempera puulle, Galleria degli Uffici, Firenze.

Miten alttaritaulu ilmentää keskiajan taiteen tyypillisiä piirteitä?

1. Taide oli lähes yksinomaan uskonnollista ja esitti pyhimyksiä ja Raamatun henkilöitä. Neitsyt Maria ja Jeesus-lapsi valtaistuimella on keskiajan maalaustaiteen tyypillisimpiä aiheita.
2. Maalaukset olivat yleensä suuria alttaritauluja, jotka maalattiin puulevyille. Öljyvärit ja kankaalle maalaaminen yleistyivät vasta renessanssin aikana.
3. Keskiajalla maalauksissa oli usein kultainen tausta. Se symboloi Jumalan valtakunnan iättömyyttä ja taivaallista valoa. Vasta renessanssiaikana taiteilijat alkoivat kuvata taustaksi sinisen taivaan.
4. Pyhimyskehä osoittaa henkilön kuuluvan kristillisten pyhimysten joukkoon.
5. Hahmot on esitetty jäykkinä ja liikkumattomia. Enkelit seisovat lähes symmetrisissä riveissä. Kasvoissa ei näy yksilöllisiä piirteitä. Juhlallisen jäykkissä hahmoissa, selkeissä ääriviivoissa ja koristeellisuudessa näkyy bysanttilaisen ikonitaiteen vaikutus.
6. Marian vaatteiden laskoksilla ja jalkojen asennolla on pyritty luomaan syvyysvaikutelmaa ja tilan tuntua. Puutteellinen perspektiivi näkyy valtaistuimen alaosassa. On vaikea sanoa, onko alaosassa kolme kaarta vai kaksi kaarta ja sisennys.
7. Maria on kuvan suurikokoisin hahmo. Myös Jeesus-lapsi on suhteettoman suuri verrattuna enkeleihin ja profeettoihin. Keskiajalla käytössä olleen arvoperspektiivin mukaan keskeisimmät tai korkea-arvoisimmat henkilöt esitettiin suurikokoisimpina.

Keskiajan kirkot jaetaan kahteen päätyylisuuntaan. Noin vuosina 800–1200 oli vallalla romaaninen tyyli. Nimensä mukaisesti se oli omaksunut vaikutteita roomalaisesta arkkitehtuurista. Tyypillisiä piirteitä ovat pyöreät kaaret ja holvit, pilarit sekä pääalttarin takana oleva pyöreä syvennys eli apsis. Suurten romaanisten katedraalien kattorakenteet lepäävät seinien varassa, minkä vuoksi ikkunat ovat varsin pieniä. Koska romaanisen kirkon seinät ovat kantavia, yleisvaikutelma on jyrkeä ja linnamainen.

Myöhemmin päätyyliksi tuli gotiikka. Sen ensimmäisenä edustajana pidetään Ranskan kuninkaiden hautapaikkaa, Saint Denis'n luostarikirkkoa Pariisin liepeillä. Sen rakentaminen aloitettiin 1100-luvulla. Goottilaista tyyliä suosittiin 1400-luvun lopulle asti. Sille tyypillistä on tukikaarien sijoittaminen rakennuksen seinien ulkopuolelle. Ne kannattavat rakennuksen painoa ja mahdollistavat suurten lasi-ikkunoiden käyttämisen. Siten goottilaiset katedraalit ovat roomanisia valoisampia. Gotiikalle tyypillisiä ovat myös suippokaaret, korkeusvaikutelman tavoittelu ja erityisesti 1400-luvulla tulenliekkiä muistuttavat koristeleikkaukset. Niiden mukaan myöhäisgotiikkaa kutsutaan liekehtiväksi gotiikaksi.

Romaaninen kirkko

1. Pyöreät kaaret ikkunoissa ja torneissa.
2. Pienet ikkunat, kantavia seiniä ei voinut liikaa heikentää.
3. Kirkon runko on roomalaisen basilikan mallinen.
4. Paksut, vahvat seinärakenteet.
5. Pääalttarin takana oleva apsis.

Romaaninen kirkko San Pietro a Gradossa Italiassa.

Goottilainen kirkko

1. Suippokaaret
2. Ruusuikkuna
3. Runsaasti ikkunoita, joista osa on lasimaalauksin koristeltuja.
4. Taivaaseen kurkottavat, hoikat ja teräväkärkiset tornit.
5. Rungon ulkopuoliset tukikaaret mahdollistivat ohuet seinät ja laajat ikkunapinnat.
6. Runsaat yksityiskohdat ja runsas koristelu.

Chartres'n katedraali Ranskassa.

RENESSANSSITAIDE

Renessanssimaalauksista löytää suoria viitteitä antiikin taiteeseen. Henkilöt ja heidän vaatteensa on kuvattu klassiseen tapaan. Alastomuuden tai vähäpukeisuuden ajateltiin ilmentävän vertauskuvallisesti henkilön moraalisia hyveitä. Tässä suhteessa kirkko oli eri linjoilla, varsinkin jos taiteilija oli käyttänyt elävää mallia. Taiteilijat yrittivät noudattaa antiikin esteettisiä ihanteita myös uskonnollisissa maalauksissa. Antiikkiin viittasivat myös mytologiset aiheet, rakennukset ja pylväät.

Maisema saa ensi kertaa itsenäisen aseman henkilöiden taustana. Muotokuvamaalaus sai alkunsa ja tekniikka muuttui. Leonardo da Vinci kehitti maalaustekniikan, jossa valo, varjo

ja värit sekoittuvat utuisesti ilman keskiaikaiselle maalaukselle tyypillisiä selviä viivoja tai rajalinjoja. Renessanssiaikana syntyi myös nykyinen tapa kuvata perspektiiviä.

Myös arkkitehdit etsivät innoitusta antiikista. Gotiikan koristeellisuus väistyi ja antoi tilaa geometrisille muodoille. Rakennuksen horisontaalisuutta ja kerrosjakoa korostivat antiikin temppeleistä muistuttavat massiiviset reunalistat. Klassiset pylväsjärjestelmätkin otettiin jälleen käyttöön. Antiikin ratkaisuja sovellettiin varsin vapaasti, koska rakennusten käyttötarkoitus ja rakennuttajan yksilölliset toiveet piti ottaa huomioon. Kuvanveistäjätkin hakivat vaikutteita antiikista, mutta ylittivät teknisesti sen saavutukset. Veistoksen suhteita saatettiin vääristellä voimakkaan vaikutuksen aikaansaamiseksi. Katsoja saattaa kokea olevansa veistoksen henkilöä alempana tai taitavan perspektiivin käytön ansiosta keskellä uskonnollista kohtausta. samoja keinoja käytettiin maalauksissakin.

Andrea Palladion suunnittelema Villa Rotonda (1566) Vicenzassa Italiassa.

Jan van Eyck, Kansleri Rolinin Madonna (1435)

Mitä renessanssimaalaukselle tyypillisiä piirteitä löydät?

1. Antiikin maailmaan viittaa "taivaallisen vastaanottosalin" pylväikkö. Kiinnitä huomiota myös Neitsyt Marian luonnollisesti laskostuvaan viittaa.
2. Van Eyck käytti uudenlaista perspektiiviä, joka näyttää etäiset kohteet pienempänä kuin lähellä olevat. Takana levittäytyvä maisema on myös uusi elementti.
3. Uskonnollinen aihe osoittaa, kuinka suuri uskonnon merkitys edelleen oli renessanssiaikana.
4. Kansleri Rolinin muotokuva kertoo ajan yksilöllisyyttä korostavista ihanteista. Kanslerilla on yllään turkisreunusteinen kaapu arvonsa merkinä.
5. Neitsyt Marian viitan punainen väri symboloi kuninkaallisuutta. Ruusut, liljat ja iirikset viittaavat myös Neitsyt Mariaan.
6. Toisin kuin keskiajan taiteessa, Jeesus-lapsi on kuvattu alastomana.

BAROKKI

Barokin taiteella tarkoitetaan 1600-luvun taidetta ja sen jälkivaikutuksia 1700-luvun alkupuolen Euroopassa. Se syntyi Roomassa vastauskonpuhdistuksen tarpeisiin. Barokin kuvataiteen piirteitä ovat muotojen runsaus, voimakas liikevaikutelma ja tunteellisuus. Dramaattista vaikutelmaa korostavat valon ja varjon vaihtelu sekä vastavärit.

Tyylinä barokki on epäyhtenäinen ja ristiriitainen ilmiö. Italiassa, Ranskassa ja Espanjassa maalauksia tilasivat hovit ja katolinen kirkko. Kirkkotaiteessa jatkuivat uskonnolliset aiheet, nyt kertomusten inhimillisiä puolia korostaen. Hovitaiteessa suosittiin mytologisia ja allegorisia teemoja. Allegorialla tarkoitetaan teosta, jossa näkyvän merkityksen taustalta löytyy toinen merkitys. Alankomaiden maalaustaiteessa vaikuttivat porvariston mieltymykset. Maalauksen aiheet ja tyyli olivat arkipäiväisempiä.

Barokin arkkitehtuuri perustuu antiikin muotokieleen. Rakennuksen vaakasuorat linjat saivat vastapariikseen pystysuoria linjoja: torneja, jyrkkiä kattoja sekä savupiippuja. Lopputulos on kuitenkin symmetrinen. Energiaa ja liikettä korostettiin yksityiskohtien kierteisyydellä, koveruudella ja kuperuudella. Tavoitteena oli usein kokonaistaideteos, jossa yhdistettiin maalaus-, veisto- ja rakennustaide ja jopa puistosuunnittelu.

Sisustaminen sai entistä suuremman merkityksen. Peilien kehykset, kaapit ja korkeaselkäiset tuolit ovat tummia, raskaita ja koristeellisia. Ajalle tunnusomaisissa verhosommitelmissa ja muissa tekstiileissä käytettiin kultaan ja hopeaan yhdistettynä mustaa tai tummia punaisen ja sinisen sävyjä. Seinä- ja kattomaalauksissa pyrittiin harhauttamaan katsojaa valeperspektiivin avulla. Maalaukset hämärtävät seinän ja katon rajan ja luovat illuusion rajattomasta tilasta, johon katsoja voidaan vetää mukaan.

Andrea Pozzo: Eurooppa. Pyhän Ignatiuksen kunnia (katon yksityiskohta). Fresko, Sant' Ignazio, Rooma. 1691–1694.

Miten kattomaalauksessa tulevat esiin barokin tunnuspiirteet?

1. Barokille tyypillinen kokonaistaideteos. Yksityiskohta katomaalauksesta, jossa maalaus hämärtää seinän ja katon välisen rajan.
2. Maalauksessa voimakas liikevaikutelma. Sitä korostavat liehuvat kankaat, erisuuntiin kääntyneet katseet ja kierteiset ihmishahmot.
3. Allegorisia teemoja ovat hedelmäkori ja alastomat lapsihahmot. Naishahmo esittää Eurooppaa ja runsas hedelmäkori Euroopan rikkautta ja runsautta. Eurooppa lepää antiikin atleettien hartioilla, jolla kuvataan Eurooppaa antiikin perillisenä.
4. Kaarien ja pylväiden avulla luodaan valeperspektiivi, joka luo illuusion rajattomasta tilasta, joka jatkuu ylöspäin.
5. Runsaat muodot ja koristelu, voimakas värien käyttö sekä valon ja varjon leikki ovat barokille tyypillisiä piirteitä.

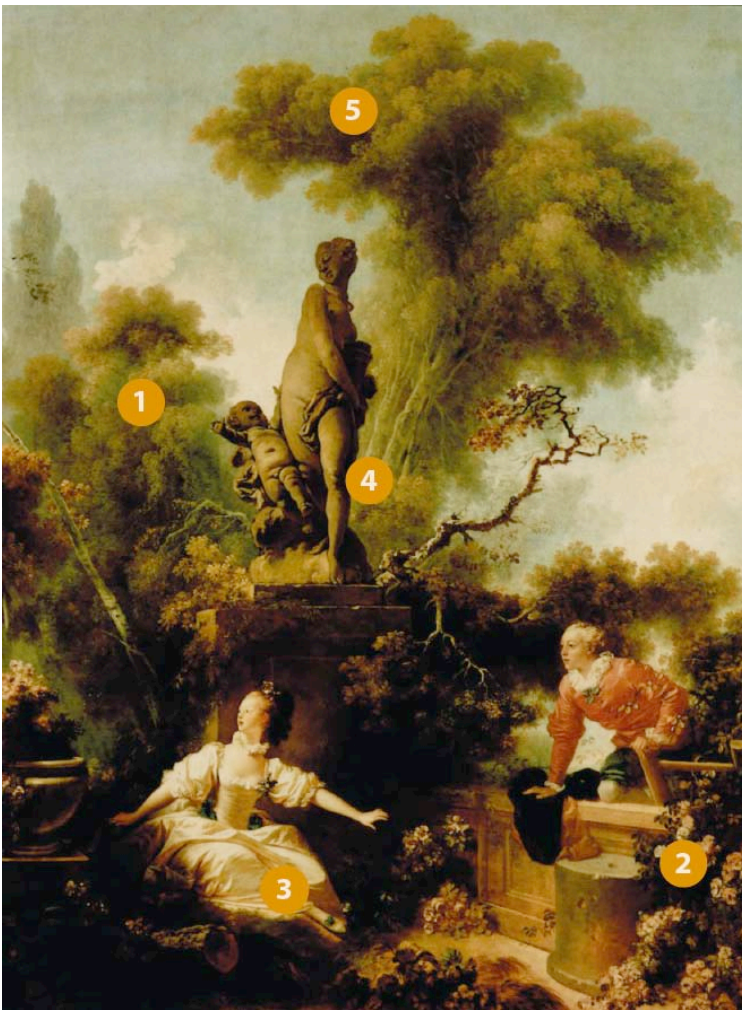
ROKOKOO

Rokokoo syntyi 1700-luvun alun Ranskassa, josta se levisi muualle Eurooppaan. Se sijoittuu ajallisesti barokin ja uusklassismin väliin. Toisin kuin barokin taide rokokoo pyrki ensi sijassa viehättämään katsojaa. Barokin mahtipontisuus hylättiin, ja sijaan nousivat keveys ja pienimuotoisuus. Rokokoon taideteokset kuvaavat usein joutilasta yläluokkaa. Maalauksissa kauniit ihmiset pitävät hauskaa ylellisissä salongeissa tai luonnon helmassa.

Rokokoon suosikkeja olivat pastellisävyiset tai utuiset, joskus heleät värit. Epäsymmetria, hienostuneisuus ja sirous kuuluivat ajan taidemakuun. Tyypillisen muotonsa rokokoo sai koriste- ja sisustustyylinä, erityisen haluttua oli kiinalainen porsliini. Arkkitehtuuri ei ollut rokokoon ominta aluetta. Puistojen suunnittelu poikkesi barokin jäykän geometrisesta tyylistä. Rokokoopuisto yritti jäljitellä luontoa suurella vaivalla – ja suurin kustannuksin.

Rokokoo alkoi menettää valta-asemaansa jo ennen Ranskan suurta vallankumousta, joka teki lopun aateliston etuoikeuksista ja samalla sen suosimasta tyylistä.

Jean-Honoré Fragonard, Kohtaaminen (1771–73)

1. Teoksen värit, sommittelu ja aihe ovat tyyppiesimerkkejä rokokoon tavasta kuvata ihmistä ja maisemaa. Rakastuneet tapaavat luonnonmukaiselta näyttävässä puistossa.
2. Mies kiipeää tikapuita rakastettunsa parvekkeelle. Hänen polvihousunsa ja vaalea, puuteroitu peruukkinsa ovat rokokoomiehen perusmuotia.
3. Nainen on pukeutunut vaaleaan, avokaulaiseen ja ylhäältä niukkalinjaiseen, alaosaan leveään pukuun. Hiuksissa on rakkauden symboleina roosansävyisiä ruusuja, joita on siroteltu myös lattialle. Kädessään nainen pitelee sinetöityä kirjettä – salaista viestiä.
4. Patsas on antiikin jumalatar Venus, joka leikitellen kieltäytyy antamasta nuolta Amorille.
5. Kuvassa kaikki näyttää olevan liikkeessä: ihmiset, kasvit jopa patsaskin. Ylös kohoavia oksia on pidetty intohimon symboleina – luontokin on herännyt rakastamaan.

UUSKLASSISMI

Valistuksen ajan taidesuunta, uusklassismi, oli vastareaktio paitsi barokin ylitsevuotavuudelle myös rokokoon maallisuudelle ja eroottisuudelle. Pompeijin raunioiden kaivaukset herättivät Euroopassa kiinnostuksen antiikin kreikkalais-roomalaista maailmaa kohtaan. Uusklassismin taide alkoi jäljitellä antiikin taiteelle ominaista yksikertaisuutta ja siihen vaikuttivat valistuksen vaatimukset ihanteista ja selkeydestä.

Suosittuja aiheita olivat antiikin historialliset kohtaukset, maisemat ja antiikin mytologia. Maalaustaiteessa palattiin renessanssin kuvataidetekniikkaan. Kaikkia aiheita kuvattaessa noudatettiin täsmällistä perspektiiviä, ja antiikin ihanteiden mukaisen ihmisvartalon mittasuhteita. Maalaustaide oli piirustuksellista, siinä suosittiin selkeäpiirteisyyttä, asiallisuutta ja korostettiin kurinalaisia muotoja. Värimaailmassa suosittiin kylmähköjä ja kirkkaita värejä.

Taiteessa ja arkkitehtuurissa pyrittiin antiikin taiteen jäljittelyyn, ei sen kopiaintiin. Historialliset kohtaukset pyrittiin kuvaamaan mahdollisimman autenttisesti. Juuri uusklassismin aikakaudella syntyi kuva antiikin valkoisesta marmoriveistostaiteesta ja arkkitehtuurista. Se perustui taiteilijan erehdykseen, sillä hän ei tiennyt antiikin veistosten olleen alun perin moniväriseksi maalattuja. Mielikuva antiikista valkoisena marmoritaiteena eli historiassa pitkään – ehkä vielä tänä päivänäkin.

Jacques-Louis David, *Horatiusten vala* (1784–85)

Miten maalauksessa näkyvät uusklassismin tavoitteet?

1. Aihe liittyy tarinaan Rooman tasavallan ihanteista. Siinä korostetaan uhrautuvaisuutta, velvollisuudentuntoa, rehellisyyttä ja vakavamielisyyttä. Maalausta voi pitää kannanottona 1700-luvun Ranskan poliittisiin ongelmiin juuri ennen vallankumousta. Huomaa maalauksen syntyvuosi.
2. Doorilaiset pylväät ja roomalaiselle arkkitehtuurille tyypilliset kaaret viittaavat antiikkiin.
3. Voimakas perspektiivivaikutelma, jota lattian ruudutus korostaa.
4. Ihmishahmot ja heidän vaatteittensa laskokset muistuttavat antiikin veistoksista.
5. Ääriviivoiltaan selkeät henkilöt muodostavat lähes kolmion muotoisen ryhmän viitaten antiikin arkkitehtuurin geometrisiin muotoihin.
6. Kylmähköt värit muodostavat selkeitä väripintoja. Maalaus jäljittelee antiikin taiteelle ominaista yksinkertaisuutta. Siihen vaikuttivat myös valistuksen vaatimukset selkeydestä. Valon ja varjon kontrastit ovat perintöä 1600-luvun barokista.

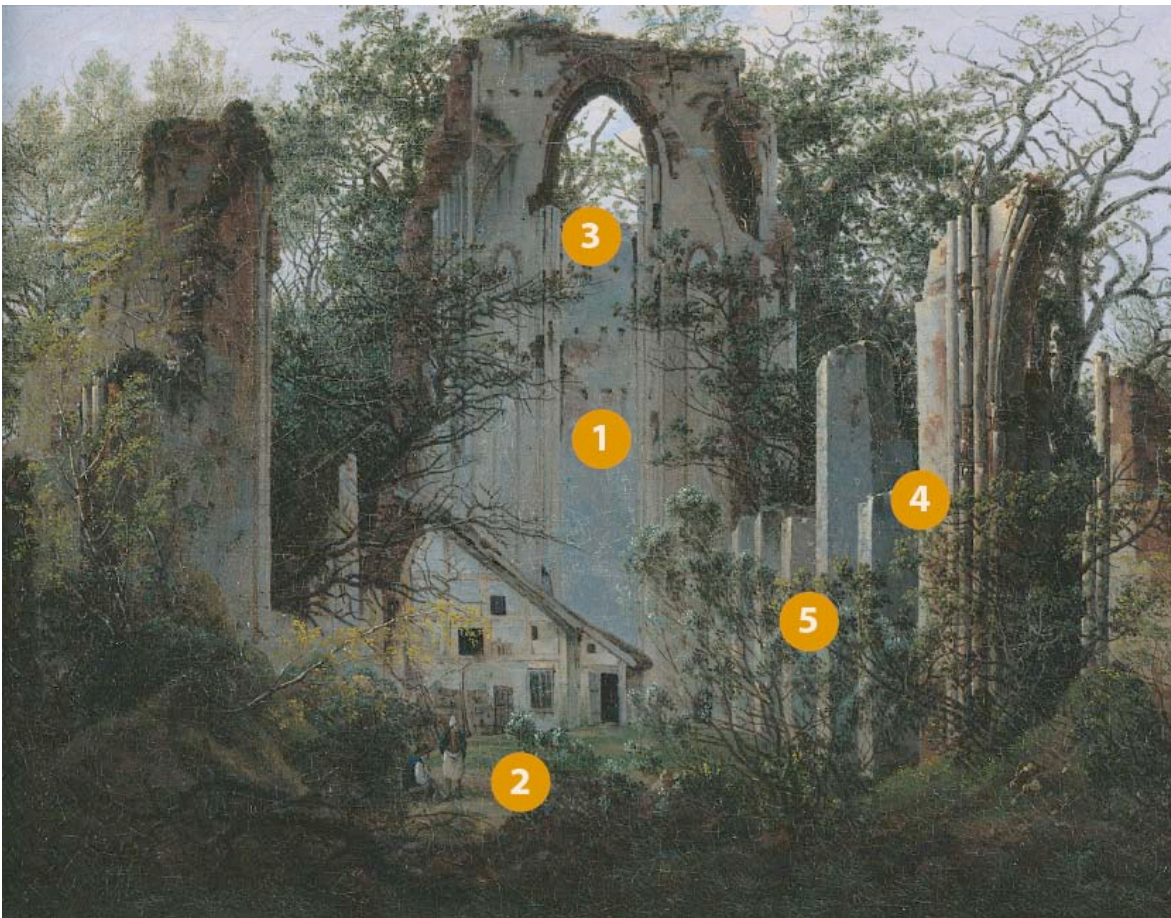
ROMANTIIKAN TAIDE

Romantiikka ei kuvataiteessa muodosta yhtä yhtenäistä tyyliä, vaan kysymys oli pikemminkin uudesta ajattelutavasta ja aihepiireistä. Uusklassismin kurinalaisuus vaihtui draamaan ja tunteeseen. Tiukasta muotokielestä luovuttiin, ja maalaukset tehtiin suoraan kankaalle. Tyypillistä oli voimakas värien käyttö. Romantiikan läpimurto koettiin 1790-luvun Saksassa, josta se levisi koko Eurooppaan.

Romantiikassa korostettiin taiteilijoiden yksilöllistä tunneilmaisua, mielikuvitusta sekä ihmisten henkistynyttä suhdetta luontoon. Luontoa kuvattiin monipuolisesti seesteisestä maisemasta myrskyävään mereen. Romantiikan suosimia aihepiirejä olivat kauhuromanttiset raunioituneet luostarit, vanhat linnat tai sumuiset nummet. Myös uskonnollisuus oli vahvasti läsnä. Historiasta nousivat esiin mielikuvitusta kiehtova keskiaika ja oma lähihistoria. Eksotiikan kaipuuta tyydytti vieraiden kulttuurien kuvaaminen.

Kuvataiteilijoita kiinnostivat myös kansalliset myytit, sadut ja legendat. Kiinnostus ajankohtaisiin tapahtumiin toi etenkin Ranskassa teoksiin myös poliittista sisältöä. Romantiikalla oli yhteyksiä ajan vallankumouksellisiin ja nationalistisiin pyrkimyksiin sekä poliittiseen liberalismiin.

Romantiikka merkitsi suurta murrosta taiteilijan ja taiteen asemassa. Tästä lähtien taidetta pidettiin yhä voimakkaammin taiteilijan yksilöllisenä näkemyksenä maailmasta – taiteesta tuli subjektiivista tunneilmaisua.

Caspar David Friedrich, Eldenan luostarin rauniot lähellä Greifswaldia (1825)

Miten maalaus ilmentää romantiikalle tyypillisiä piirteitä?

1. Teoksen aiheena ovat romantiikalle tyypilliset kirkon tai luostarin rauniot.
2. Luonto on pääosassa ja ihmiset sivuroolissa päinvastoin kuin aikaisemmin. Ihmiset ovat pieniä luonnonvoimien edessä.
3. Goottilaisen kirkon raunioissa näkyy keskiajan kristillinen perintö ja menneisyyden ihannointi.
4. Kuvassa voi nähdä ihmisen henkistyneen suhteen luontoon. Kristillisiä elementtejä kuvataan osana seesteistä luontokuvaa.
5. Kiinnitä huomiota kokonaisuuden sadunomaiseen ja mielikuvitusta kiehtovaan tunnelmaan.

REALISMI

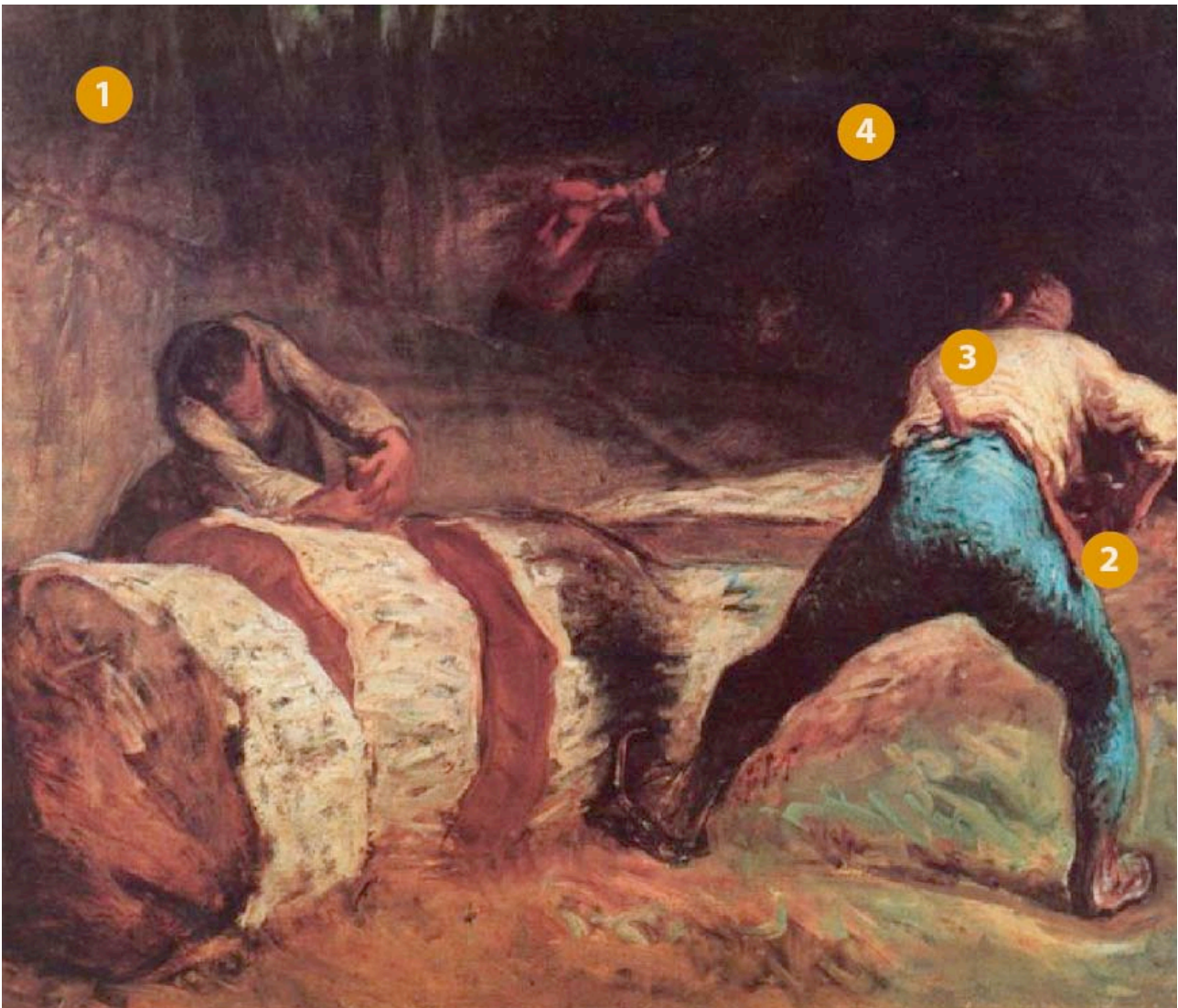
Ranskassa alkoi 1800-luvun puolivälissä kuvataiteeseen ja kirjallisuuteen vaikuttanut suuntaus, jota kutsutaan realismiksi. Sitä voidaan pitää vastavoimana romantiikalle.

Realismiin kuvataiteissa siirryttiin romantiikan unikuvista ja sankareista kuvaamaan tavallisia ihmisiä, talonpoikia ja työläisiä. Realistit nostivat esiin ihmisen arkea, ja elinympäristöä haluttiin kuvata todenmukaisella tavalla. Taiteilijan tuli tulkita kohdetta niin, että kuva todellisuudesta ei muuttuisi vaan että se olisi täydempi ja elävämpi kuin todellisuus itse. Taiteellinen tulkinta on siis realismissa voimakkaasti läsnä, koska siinä ei pyritty ajan uuden keksinnön, valokuvan, tarkkuuteen.

Moni realismin ajan kuvataiteilijoista koki, että ympäristön kuvaaminen mahdollisimman aitona oli heidän moraalinen velvollisuutensa. Tämän vuoksi myös 1800-luvun teollisen ajan muuttuva kaupunki ja tehdasympäristö likaisine työläisineen oli tavallinen aihe realistisessa taiteessa.

Taiteessa realistinen aikakausi jäi lyhyeksi, sillä ensin naturalismi eli äärimmilleen viety realismi ja sen jälkeen impressionismi 1870-luvulla ilmestyivät realismin rinnalle. Myös romantiikka palasi vahvasti taiteeseen 1800-luvun lopulla kansallisuusaatteen kasvun myötä.

Jean Francois Millet, Metsurit puita sahaamassa (1850–1852)

Miten maalaus ilmentää realismia?

1. Aihepiiri on realismille tunnusomainen. Maalauksessa kuvataan tavallisia ihmisiä työssään. Teos nostaa esiin työväestön elämän ankaruutta.
2. Värimaailma on hyvin maanläheinen: ruskeata, harmaata ja vihertävää. Kokonaisuus on tummasävyinen.
3. Työnteon raskautta on korostettu ja samalla ihannoitu.
4. Huoma, että maalauksen taustalla oleva metsä on voimakkaasti tyylitelty. Valokuvamaisen täsmälliseen kuvaamiseen ei ole muutenkaan pyritty.

Moderni taide

1800-luvun loppupuolisko ja 1900-luvun alku merkitsivät todellista uusien taidesuuntausten vyöryä. Taiteilijat ryhtyivät kokeilemaan ja rikkomaan taiteen perinteisiä rajoja. Yhden vallitsevan tyylin asemesta erilaiset suuntaukset alkoivat elää rinnakkain ja saada toisiltaan vaikutteita – taidemaailma pirstaloitui ja monimuotoistui. Samalla taiteilijan rooli luovana yksilönä nousi entistä selvemmin esiin.

Kuvataide otti etäisyyttä valokuvamaisen tarkasta ympäristön ja ihmisen kuvaamisesta. Taiteilijat halusivat tuoda esiin sekä ihmisen sisäistä maailmaa että ulkoisen maailman ilmiöitä uusilla tavoilla ja tekniikoilla.

1800-luvun lopun impressionistit kuvasivat omia vaikutelmiaan arkipäivän tilanteista ja nykyhetki kelpasi aiheeksi yhtä hyvin kuin historia. Impressionistien tyylin lähtökohtana oli valo ja puhtaisiin väreihin perustuva paletti. Värejä ei sekoitettu, koska katsojan silmän piti yhdistää värit kokonaisuuksiksi. Tummia värejä käytettiin säästeliäästi. Taiteilijat eivät maallanneet vain ateljeissaan vaan lähtivät ulos, kuten Eduard Manet'n taulussa *Monet maalaa veneessään Argenteuilissa* (1874). Kuvien piti näyttää luontevilta ja eläviltä, siksi ne usein viimeisteltiin ulkosalla.

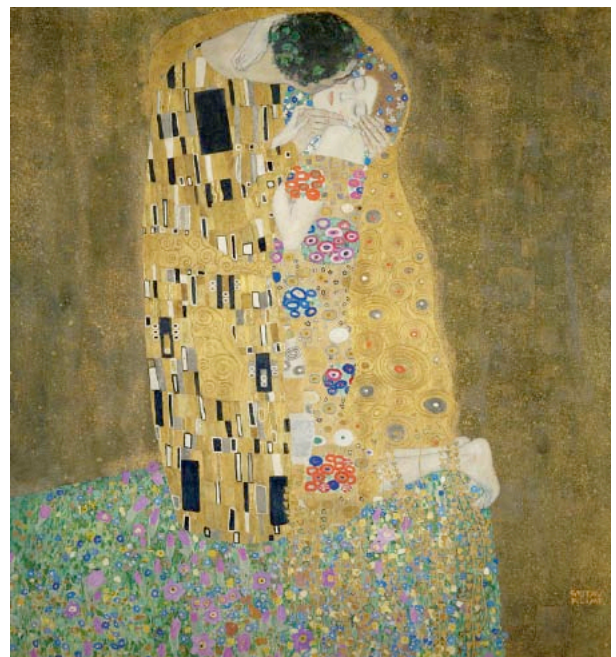

1900-luvun alun ekspressionistit halusivat tuoda esiin tunteita ja ihmisen sisäistä maailmaa. He käyttivät epäsovinnaisten voimakkaita värejä ja vääristyneitä muotoja saadakseen esiin kohteen luonnetta ja todellista olemusta. Ilmaisun piti syntyä taiteilijan sisäisestä pakosta, ei ulkoisen maailman tarkkailusta. Myös värit kuvastivat taiteilijan näkemystä, eivät todellisuutta.

Henri Matisse sanoi haluavansa taiteellaan tuottaa mielihyvää. Ajatusta hän toteutti teostensa voimakkailla värien ja selkeillä muotojen avulla. *Punainen huone* (1908) -teoksen piirteellisyys, perspektiivin puuttuminen ja värien käyttö viittaavat Euroopan ulkopuoliseen taiteeseen, jota moni muukin ajan taiteilija ihaili.

Jugend-tyyli sai vaikutteita monelta suunnalta: egyptiläisestä ja antiikin Kreikan taiteesta, bysanttilaisista mosaiikeista ja ikoneista. Gustav Klimtin *Suudelmaa* (1908) on sanottu kauneuden ja erotiikan juhlaaksi, kriittisimmät leimasivat sen rappion ilmentymäksi.

Samoihin aikoihin esiin nousi kubismi, joka rikkoi vakiintuneen tilakäsityksen. Se ei hyväksynyt perinteistä perspektiiviä, vaan yhdisteli yksityiskohtia eri tarkastelukulmista, kuten Pablo Picasso teki *Avignonin naiset* -teoksessa (1907). Kubistit pyrkivät purkamaan todellisuuden perusmuotoihinsa. Lopputulos oli usein irrallisten kappaleiden ja katkelmien geometrinen palapeli niin kuin Fernand Legerin teos *Kaupunki* (1919), josta erottaa monia kaupunkimaiseman elementtejä rakennuksista liikenteeseen.

Abstraktissa taiteessa teoksista loihdittiin värien, viivojen ja muotojen yhdistelmiä. Teoksen esittävyydellä ei ollut enää merkitystä, koska tekijä ja katsoja voivat tulkita teosta täysin omista lähtökohdistaan. Abstrakti kuvataide sai monia muotoja: Wassily Kandinskyn *Kasakat* (1911) edustaa värikästä ja monimuotoista abstraktismia.

Surrealistit puolestaan hakivat nimensä mukaisesti jotain realismin yläpuolella tai tuolla puolella olevaa todellisuutta. Niin teki myös Salvador Dali teoksessaan *Uni, jonka aiheutti ampaian lento granaattiomenan ympärillä sekunti ennen heräämistä* (1954). Yksi suunnan iskulauseista oli "Kaunis kuin ompelukoneen ja sateenvarjon satunnainen kohtaaminen leikkauspöydällä".

Georg Grosz, *Yhteiskunnan tukipilarit*
(1926)

Millä eri tavoin Groszin teos ottaa kantaa aikansa yhteiskuntaan?

1. Ensimmäinen maailmansota romutti uskoa tulevaan ja mahdollisuuksiin ratkaista ongelmia. Maalaus kuvaa Saksan valtaapitäviä.
2. Teoksen synkät värit, irvokkaat hahmot ja suoranainen rumuus viittaavat 1900-lukuun ja yhteiskunnalliseen ekspressionismiin.
3. Taustan sotilaat on kuvattu julmiksi ja määrätietoisiksi.
4. Pappi siunaa silmät kiinni kaiken ympärillään olevan.
5. Lehtikeisarin päässä on potta kuvaamassa taiteilijan näkemystä lehdistön tasosta.
6. Lippua heiluttelevan poliitikon aivot on korvannut läjä ulosteita.
7. Etualan miekkaa heilutteleva natsi näyttää juopuneelta ja hänen päästään nousee sotaisten höyryjen symbolina aseistettu ratsumies.

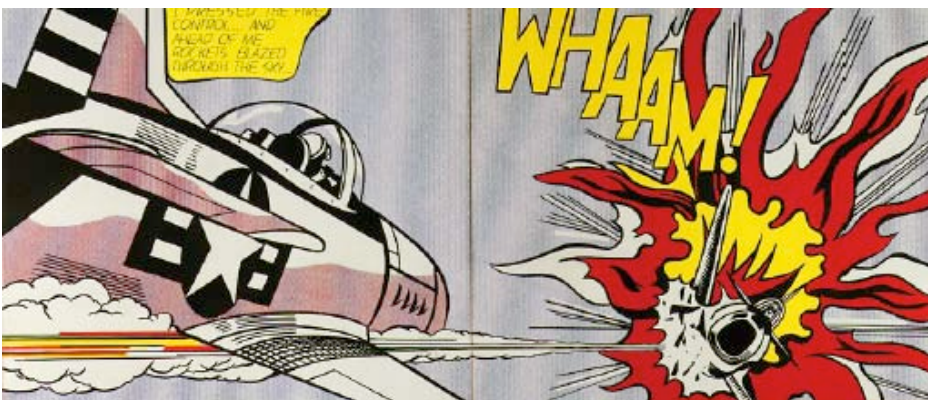

Nykytaiteen suuntauksia

Toisen maailmansodan jälkeen taiteessa jatkoivat useat 1900-luvun alkupuolen suunnista monimuotoista elämäänsä. Uutta oli massatuotettujen hyödykkeiden ja massaviihteen räjähdysmäinen kasvu. Sen mukana syntyi uusi populaarikulttuuri. Taiteilijat alkoivat hyödyntää ja lainata sen elementtejä, mikä johti poptaiteen syntymiseen 1950-luvulla. Poptaiteilijat halusivat hävittää rajan ns. korkeakulttuurin ja populaarikulttuurin väliltä. He käyttivät mediasta otettuja kuvia ja jäljittelivät massatuotannon menetelmiä.

Performanssi tuli muotiin 1960-luvulla, kun taiteilijat alkoivat luoda taideteoksia, jotka oli tarkoitettu koettaviksi, ei kerättäviksi. Monet näistä teoksista olivat myös tilataidetta, kuten taiteilijapari Christon ja Jeanne-Clauden kankaaseen käärityt talot ja sillat tai koko New Yorkin Central Parkin täyttävät liput (2005).

Postmoderni suuntaus nousi 1980-luvulla kritisemaan modernismia, mutta se on nähty myös modernin uutena jatkumona. Tyypillistä postmodernille taiteelle on lainaaminen. Taiteilijat ottavat surutta vaikutteita kaikilta mahdollisilta tyyliuunnilta ja aikakausilta. Postmodernissa arkkitehtuurissa tämä yhdistelevä ote näkyy erityisen selvästi.

Piazza d'Italia, New Orleans, Charles W. Moore (1976–79)

Mitä postmodernismille tyypillisiä piirteitä kuvasta löytyy?

1. Aukion ympärillä olevissa rakennelmissa näkyy useita antiikista lainattuja elementtejä: kreikkalaisia pylväitä ja roomalaisen riemukaaren mukaelma.
2. Pyörökaari viittaa keskiajan roomaaniseen arkkitehtuuriin.
3. Koko aukio on suunniteltu barokille tyypilliseksi kokonaistaideteokseksi ja muistuttaa myös antiikin agoraa.
4. Postmodernille tyylisuunnalle tyypilliseen tapaan värejä on käytetty epäsovinnaisesti ja historiallisia elementtejä hyvin vapaasti.